

Характеристика міжнародних систем нормативного забезпечення ризик-менеджменту

Ключові слова: ризик-менеджмент, стандарт ризик-менеджменту, процес управління ризиком.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Нестабільність світової економіки і банкрутство багатьох компаній стимулюють розроблення і впровадження міжнародних, національних та корпоративних стандартів ризик-менеджменту. У деяких країнах Європи та світу вже існують такі стандарти. При цьому в нашій країні відсутні такі нормативні акти. Слід зазначити, що є відмінності у трактуванні основних понять, підходів до визначення внутрішніх і зовнішніх ризиків та, відповідно, побудови організаційних схем процесу ризик-менеджменту. В Україні для вирішення даної проблеми необхідно прийняти нормативний акт стосовно методології ризик-менеджменту, який допоможе врегулювати спірні питання.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Досліджуючи проблеми ризику, зарубіжні та вітчизняні вчені зробили значний внесок у розвиток методології ризик-менеджменту. Особливу увагу слід приділити аналізу й оцінці міжнародного нормативного забезпечення щодо процесу управління ризиками. Ці питання розглядаються в працях Стрельбицької Н. Є., Федотова М.О., Прилипка О.І., Філіппова О. Р., Спіфанова А.О., Деркача О.М., Блекмора Н., Онейла Г. та інших.

Постановка завдання. На сучасному етапі міжнародна і національна економіка тісно взаємопов'язані між собою. Так зміни в міжнародній економіці викликають активні зміни в національній, і навпаки. Наприклад, внаслідок світової економічної кризи 2008 року темп росту ВВП у США знизився на 3,5%, у Росії – на 7,8%, в Україні – на 14,5%, в ЄС – на 4,1%. [8]

Окремо взяте підприємство має певним чином відстежувати і оцінювати ризики, які виникають як в економіці країни, так і на рівні підприємства. Вирішення цього питання світовий досвід вбачає у розробці певної системи нормативного забезпечення стосовно управління ризиками. В Росії таким нормативним документом є ГОСТ Р ІСО 31000-2010, в Великобританії - BS 31100:2008, в Австралії та Новій Зеландії - AS/NZS 4360:2004, в США - COSO ERM і т.д. Метою дослідження є порівняльний аналіз міжнародних нормативних актів процесу управління ризиками.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах особлива увага приділяється проблемам формування єдиного підходу до розуміння методології управління ризиками, яке на практиці називається «ризик-менеджмент» (risk management). Існують різні визначення необхідної термінології, організаційної структури та процесу управління ризиками. Одним з варіантів вирішення виниклої проблеми світова практика вбачає у необхідності стандартизації в області управління ризиками.

У світі існують спеціальні стандарти ризик-менеджменту (рис.1).

Складено автором за даними [1,2,3,5].

Рис. 1. Основні міжнародні стандарти ризик-менеджменту

Найбільш повним, на наш погляд, є ISO 31000:2009, розроблений Міжнародною організацією зі стандартизації (International Organization for Standardization). Вона розробила цілу низку відповідних міжнародних стандартів управління ризиками, які набули широкого поширення у світі. До них відносяться: ISO 31000:2009 «Ризик-менеджмент. Принципи та настанови», ISO 73:2009 «Ризик-менеджмент. Словник» (Risk management - Vocabulary), ISO/IEC 31010:2009 «Ризик-менеджмент. Методи оцінки ризику» (Risk management - Risk assessment techniques) та Проект ISO/AWI 31004 «Ризик-менеджмент - Інструкції щодо реалізації ISO 31000» (Risk management - Guidance for the implementation of ISO 31000), впровадження якого планується у 2014-2015 рр. Дані стандарти спрямовані на забезпечення верховенства загальноновизнаних парадигм ризик-менеджменту замість багатьох існуючих документів з відповідної тематики, які відрізняються для різних суб'єктів господарювання і сфер їх діяльності.

ISO 31000:2009, по суті, є документом, який зможе допомогти організаціям розробити власний підхід до ризик-менеджменту. Впроваджуючи даний стандарт, організація може порівняти свій досвід управління ризиками з міжнародною практикою та знайти оптимальний варіант.

Стандарт ISO 31000:2009 був розроблений для допомоги організаціям у наступному: підвищити ймовірність досягнення мети; стимулювати превентивне управління; усвідомлювати необхідність в ідентифікації та оцінці усіх ризиків організації; поліпшити процес ідентифікації можливостей і загроз; відповідати організаційним, законодавчим і нормативним вимогам та

міжнародним нормам; покращити фінансову звітність; збільшити довіру зацікавлених осіб (акціонерів, інвесторів та ін.); створити надійну основу для прийняття рішень і планування; вдосконалити методи управління; ефективно розподіляти та використовувати ресурси для управління ризиком; поліпшити операційну результативність та ефективність; підвищити результативність заходів, спрямованих на захист здоров'я, безпеки і навколишнього середовища; мінімізувати збитки; вдосконалити навчання персоналу; забезпечити стійкість організації [1].

Аналіз існуючих міжнародних стандартів ризик-менеджменту представлено у табл. 1.

Таблиця 1

Характеристика основних міжнародних стандартів ризик-менеджменту

Стандарт	ISO 31000:2009	COSO ERM	AS/NZS 4360:2004	FERMA	BS 31100:2008	ГОСТ Р ІСО 31000-2010
Ознака						
Розробник/ видавник	Міжнародна організація зі стандартизації (International Organization for Standardization)	Комітет організацій-спонсорів Комісії Тредвея (The Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway)	Об'єднаний технічний комітет ОБ-007 «Ризик-менеджмент» (Joint Technical Committee OB-007, Risk Management)	Федерація європейських асоціацій ризик-менеджменту (The Federation of European Risk Management)	Британський інститут стандартів (British Standards Institution)	Технічний комітет зі стандартизації ТК 100 «Стратегічний і інноваційний менеджмент»
Рік прийняття	2009	2004	2004	2002	2008	2010
Сфера застосування	Будь-яким державним, приватним або громадським підприємством, асоціацією, групою компаній або окремою особою.	Найбільше підходить для великих фінансових організацій	Може бути застосовуватись до різних видів діяльності, рішень або дій будь-якого державного, приватного або громадського підприємства, а також до дій приватних осіб.	Для впровадження в будь-яку компанію системи управління ризиками.	Для організацій усіх форм власності в незалежності від їх роду діяльності.	Будь-яким державним, приватним або громадським підприємством, асоціацією, групою компаній або окремою особою.
Визначення поняття ризик-менеджмент	Ризик-менеджмент - це скоординовані дії щодо керівництва і управління організацією стосовно ризиків.	Ризик-менеджмент організації - це процес, здійснюваний радою директорів, менеджерами та іншими співробітниками, який починається під час розробки стратегії і торкає всю діяльність організації. Він спрямований на визначення подій, які можуть впливати на організацію, і управління пов'язаним з цими подіями ризиком, а також контроль над тим, щоб не був перевищений ризик-апетит організації та надавалася розумна гарантія досягнення цілей організації.	Ризик-менеджмент - це культура, процеси і структури, які спрямовані на реалізацію потенційних можливостей, в той час запобігання побічним ефектам.	Ризик-менеджмент є центральною частиною стратегічного управління організації. Це процес, завдяки якому організація системно аналізує ризики кожного виду діяльності з метою максимальної ефективності кожного кроку і, відповідно, всієї діяльності в цілому.	Ризик-менеджмент - це скоординовані дії щодо керівництва і управління організацією стосовно ризиків	Менеджмент ризику - це скоординовані дії щодо керівництва і управління організацією стосовно ризиків.

Продовження табл. 1

Процес управління ризиками	1. встановлення оточення; 2. оцінка ризику (ідентифікація ризику; аналіз ризику; оцінка ризику); 3. вплив на ризик; 4. комунікація та консультування; 5. моніторинг	1. визначення об'єкта управління; 2. ідентифікація ризиків; 3. аналіз ризиків; 4. кількісна оцінка; 5. оцінювання; 6. визначення загроз і можливостей; 7. прийняття рішень, обробка ризику і оцінка кореляції видів ризику і ступеню впливу на портфель; 8. моніторинг	1. визначення об'єкта управління; 2. ідентифікація ризиків; 3. аналіз ризиків; 4. кількісна оцінка і постійне оцінювання ризиків; 5. визначення загроз і можливостей; 6. комунікація ризику; 7. прийняття рішень і обробка ризику; 8. моніторинг	1. визначення об'єкта стратегії управління; 2. оцінка ризику (аналіз, ідентифікація джерел, опис, кількісна оцінка, оцінювання); 3. визначення загроз і можливостей; 4. прийняття рішень; 5. обробка ризику; 6. оцінка залишкового ризику; 7. моніторинг	1. зміст ризику; 2. виявлення ризику; 3. оцінка ризиків; 4. ризик-відповідь; 5. ризик-звітність; 6. ризик-відгук.	1. встановлення оточення; 2. оцінка ризику (ідентифікація ризику; аналіз ризику; оцінка ризику); 3. вплив на ризик; 4. комунікація та консультування; 5. моніторинг
Наявність практичних рекомендацій щодо впровадження	Так	Ні	Так	Так	Так	Так

Складено автором на основі [1,2,3,5]

Безсумнівною перевагою цих нормативних документів є те, що вони орієнтують менеджмент організації на те, щоб функція управління ризиком пронизувала всю організаційну структуру підприємства, охоплювала всі підрозділи підприємства, залучаючи їх до сфери управління ризиком, а також недвозначно пов'язують реалізацію функції управління ризиком зі стратегією підприємства в цілому [6].

Якщо говорити про вітчизняний досвід управління ризиками на підприємствах, то в нашій державі відсутні навіть методологічні підходи до ризик-менеджменту. Існують лише Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України, схвалені Постановою Правління Національного банку України від 02.08.2004 № 361. Але цей документ стосується лише банків. Його не можуть застосовувати підприємства інших сфер діяльності.

Практика застосування системи ризик-менеджменту на підприємствах в нашій країні незначна. Цьому передують ряд проблем пов'язаних з: відсутністю традицій управління ризиками; недостатньою підготовкою та кваліфікацією відповідного персоналу; слабкою інформованістю суспільства; нестачею і недоступністю зрозумілих методичних рекомендацій; відсутністю нормативного забезпечення з боку держави.

Вплив цих недоліків можна зменшити шляхом впровадження стандартів ризик-менеджменту в управлінську діяльність суб'єктів господарювання України.

Слід зазначити, що наші найближчі сусіди суттєво зрушили у вирішенні цієї проблеми. Так Російське товариство управління ризиками (РусРиск) є членом Федерації європейських асоціацій ризик-менеджменту (FERMA) з 2004 року. В даний час FERMA об'єднує 22 національні асоціації з 20 країн Європи і 4200 індивідуальних ризик-менеджерів. Дане об'єднання ставить перед собою мету розвитку системи ризик-менеджменту, а також представлення інтересів національних асоціацій на рівні Євросоюзу і за його межами. FERMA бере участь у створенні та актуалізації стандартів і директив, таких, як ISO 31000, Basel II, Solvency II та ін. [7].

На сьогоднішній день діяльність будь-якої організації пов'язана з ризиком. Управління ризиками має бути безперервним, ефективним, пов'язаним з діяльністю, застосовуваним на всіх рівнях, і повністю інтегрованим в культуру організації.

Зрозуміло, що просто копіювання міжнародних стандартів без врахування специфіки українських підприємств не дасть позитивних результатів. Але не треба забувати, що міжнародний досвід є підґрунтям для створення власної нормативної бази за умови адаптації

його до вітчизняних реалій. Для того, щоб збільшити коло потенційних користувачів треба було б максимально врахувати особливості малих та середніх підприємств будь-яких організаційно-правових форм.

Висновки. На нашу думку, вітчизняним фахівцям з питань управління ризиками потрібно скористатися позитивним досвідом інших країн, особливо наших сусідів, та розробити власний стандарт управління ризиками, який буде ґрунтуватись на новітніх світових досягненнях у сфері ризик-менеджменту та відповідати міжнародним вимогам.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. ISO 31000:2009 Риск Менеджмент – Принципы и руководства . – 2009. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: [http://www.pqm-online.com/assets/files/standards/iso_31000-2009\(r\).pdf](http://www.pqm-online.com/assets/files/standards/iso_31000-2009(r).pdf)
2. Risk Management Standard. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.ferma.eu/risk-management/standards/risk-management-standard/>
3. ГОСТ Р ИСО 31000-2010. М.: Стандартиформ. – 2012. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.gostedu.ru/51461.html>
4. Спіфанов А.О., Деркач О.М. Роль міжнародного регулювання у забезпеченні фінансової безпеки страхового ринку// ВІСНИК ЖДТУ. - 2011. - № 4 (58). – с.337-339.
5. Институт Консалтинга и Сертификации. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.icc-iso.ru/toclients/standard/>
6. Качалов Р.М. Качество управления предприятием и стандарты риск-менеджмента. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://regconf.hse.ru/uploads/4055c1486b39e7443839f49c53044e2719e0be89.doc>
7. Лисицына Я. Держать риски под контролем// Официальный сайт научно-экономического журнала, посвященного вопросам непрерывности бизнес-процессов, профилактике возникновения и урегулирования кризисных ситуаций на предприятии. Журнал «Эффективное антикризисное управление». – 2012. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://www.e-c-m.ru/magazine/72/eau_72_155.htm
8. Мировая экономика и мировые рынки. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.ereport.ru/>

РЕЗЮМЕ

У статті проведено порівняння зарубіжних практик з питань міжнародних стандартів управління ризиками. Визначені основні особливості сучасного розвитку нормативного забезпечення ризик-менеджменту. На основі проведеного аналізу запропоновано прийняття відповідних стандартів в Україні.

В статье приводится сравнение зарубежных практик касательно международных стандартов управления рисками. Определены основные особенности современного развития нормативного обеспечения риск-менеджмента. На основе проведенного анализа предложено принятие соответствующих стандартов в Украине.

In this article the foreign practices of international standards for risk management are compared. The main features of the modern development of regulatory risk management are determined. Based on the analysis, appropriate standards are offered to be adapted in Ukraine.

Справка об авторе

Ф.И.О.: Ванина Дарья Артуровна

Должность: аспирантка Одесского национального экономического университета

Моб. телефон: 0978691827

Е-mail: dashutka10071990@yandex.ru